

100 години от избухването на Първата световна война

Автор: Радослав Тодоров

<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=16903>

Къде да търсим вината

На 28 юли тази година се навършиха точно 100 години от деня, в който Австро-Унгария обяви война на Сърбия. Без в този момент никой да подозира, че с това се започва най-мощният и кръвопролитен конфликт в цялата

дотогавашна история. От който в последствие ще произтече избухването и на втори още по-всеобхватен и това ще бележи съдбата и бъдещето на човечеството.

Много хора тенденциозно хвърлят цялата вина за войната, жертвите и разрухата върху кайзер Вилхелм и

Германия. На кратката опашка с виновниците ни нареждат и нас като те-хен съюзник, ние пък нареждаме Фердинанд, който ни вкарва в блока на Централните сили.

Днес естествено е лесно да се чете за историческите събития и да се издават присъди, но в тогавашната заплетена политическа обстановка е било сложно да се взимат решения и да се предвиждат ясно последствията им.

Както и вината не е само на Германия, ами и на всички останали Велики сили и империалистическите им стремежи. В онзи момент просто никой не е готов да жертва националните си интереси в името на световния мир и предпочита натрупалите се противоречия да бъдат разрешени с война, включително и по-малките европейски държави.

- *Кайзер Вилхелм II: „Германия просто иска свое място под слънцето“*

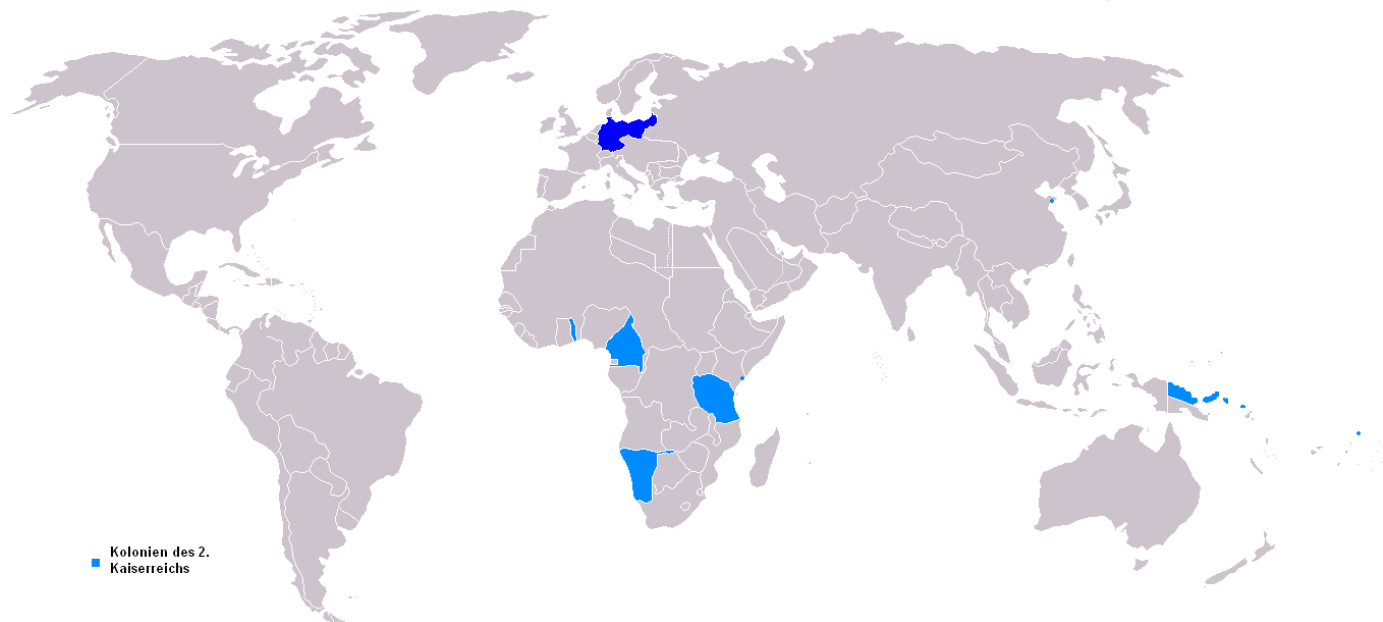
Самата **Германия** е поставена в позиция да иска преразпределение на силите. Закъснялото ѝ обединение (чак през 1871 г.) я поставя на една от най-задните стартови позиции в колониалната надпревара. Когато Германската империя се включва, за нея общо взето са останали само трохите, а лъвския пай вече е заграбен от останалите, предимно от Англия и Франция. В същото време обаче мащабната германска икономика, индустрия, инфраструктура и население се задъхват от недостига на ресурси в ограничената метрополия и изпитват остра нужда от нови колонии. Останалите колониални сили също са империи като Германия и са завоювали колониите и привилегиите си със сила. Германия се стреми към същото, само че на нея за разлика от останалите ѝ се налага да отвоюва всичко това от самите тях, които от своя страна преди това са завоювали от народите населяващи въпросните колонии.

С други думи и останалите са виновни също толкова колкото е виновна и Германия. По същество Първата световна война си е **Империалистическа война**, въпреки соц-спекулациите с този термин и въпреки, че на картата са заложени и изконни национални идеали и интереси.

Империи от блока на Централните сили са с ограничен достъп до ресурси, колонии, морета и пазари. Все ак-тиви, които империи от Антантата

са извоювали единствено с правото на силата и които империите от Централните сили желаят да завоюват със същото това право. Нищо повече.

мирно разрешаване на конфликта, на немските висши военни кръгове им се отдава да убедят кайзера, че е възможна бърза локална война в Европа, с която да вземат това, което искат. В

Германската империя и нейните колонии, 1914.

Редом с това между тях вече тече надпревара в превъоръжаването. Историческият момент е такъв, че Европа се намира в ерата на технологическия бум, покрай който тежат постоянни подобрения и нововъведения във военното дело и оръжията.

Между оформящите се два блока на Великите сили цари недоверие и враждебност, както и убеждение че бъдещата война е неизбежна. Наблюдава се постоянно паралелно увеличаване на сухопътните армии на Германия и на Франция, като отговор една на друга – и същото нещо и във флота между Германия и Великобритания.

Въпреки протестите на канцлера Бетман-Холвег и сондажите му за

резултат на което той им дава зелена светлина за действие. Никой още не може да предвиди колко продължителен, всеобхватен и катастрофален може да стане бъдещият конфликт. Също така сред тези кръгове преобладава и погрешното схващане, че англичаните не са привикнали на окопна война и могат лесно да бъдат бити на континента, ако дойдат да помагат на французите.

Англия и Франция от своя страна не желаят да отстъпят нито сантиметър пред Германия и също са готови на война без да държат никаква сметка за мира в Европа, както и за живота и бъдещето на собствените си населения.

Великобритания не може да прос-

ти германската поддръжка оказана на бурите в Англо-бурската война (1899-1902), както и германската експанзия в Африка към все още незаетите части от континента, които Британия счита за свои.

Франция е обхваната от реваншизъм след унижителната загуба на Френско-пруската война (1870 г.) от опасения за нова германска агресия и от претенции към Елзас и Лотарингия.

Руската империя е водена от стремеж към проливите и намиране на път към южните морета, туширане на германската хегемония на континента и австроунгарското проникване на Балканите, както и покровителстване на славянските народи. Всичко това неизбежно я ввлича в конфликта против страните от Централните сили.

Австро-Унгария се стреми да запази целостта си като наднационална империя, да опази анексираната Босна и да продължи експанзията си на Балканите, където среща интересите на Сърбия и Русия.

Сърбия се стреми да стане притегателен център на всички южни славяни, да противостои на австроунгарската заплаха и експанзия в региона, както и да запази заграбеното през Балканските войни.

THE BOILING POINT.

Балканите - „Барутният погреб на Европа“

Привличане на съюзници

Османската империя от векове води войни с Русия на Балканите и в Кавказ и продължава да отстоява позициите си там, макар и вече разпадаща се и в отбрана. Също така над владенията ѝ в Близкия изток надвисва англо-френската завоевателна сянка, при което протегнатата немска ръка от запад е добре дошла.

Италия води собствена политика на интересите, първоначално е на страната на Централните сили, но противоречията с Австро-Унгария по иредента и Адриатическия въпрос я отдалечават от тях. Отделно съюзниците успя-

ват да я убедят с щедри териториални обещания да премине на тяхна страна.

България се води от националния си идеал за обединение на всички българи в една държава. Приоритет е заграбената от сърбите и гърците Македония, докато турците са готови на известна териториална отстъпка в Източна Тракия. Антантата не може и не желае да предложи нищо, докато Централните сили гарантират желаното ѝ национално обединение, така че просто не остава друг логичен избор за нея.

Румъния първоначално обявява неутралитет, но впоследствие е привлечена на страната на Антантата, която ѝ обещава Банат, Трансилвания и Буковина.

Гърция също се опитва да запази неутралитет, но и тя е принудена от Антантата, чрез морска блокада и ултиматум довел до държавен преврат, да влезне във войната на нейна страна.

Япония предпочита да избегне сблъсък с Антантата и САЩ и засега желае главно да затвърди влиянието и интересите си в Китай, чрез отнемане на Циндао от германците, за което моментът е идеален.

Така че, както вече видяхме с настъпването на лятото през 1914 г. войната е неизбежна и представлява последствие от обстоятелствата и процесите развили се непосредствено, но и много преди нея. А не е някакъв безпрецедентен свръх нехуманен акт на своеобразната ос на злото в лицето на монарсите и народите от Централните сили, както ще го изкара следвоенната пропаганда на победителите.

По същество войната не е идеологи-

ческа каквато ще бъде Втората световна война и в нея няма сблъсък на принципино различаващи се доктрини и строеве. Има сблъсък единствено на имперски и национални интереси, еднакво правдоподобни и основателни и за двете страни. Като единствения аргумент в полза на Антантата остава детинското „Те започнаха първи“, което разбира се в случай че победителят е започнал първи автоматично отпада като аргумент.

Разразяването на пожара

Покрай Сараевския атентат на пръв поглед изглежда, че войната избухва непреднамерено, заради него, случайно и едва ли не като плод на недоразумение и дори чрез свръхестествена сатанинска намеса на злото в онзи момент.

Австроунгарският престолонаследник ерцхерцог Франц Фердинанд е на посещение в Сараево (в наскоро анексираната Босна), където сръбският студент-ултранационалист Гаврило Принцип се опитва да го убие. Опитът за покушението обаче пропада - вмес- то принца той ранява шофьора на ав-

томобила му, успява да избяга и отива в първата кръчма да утешава мъката от провала си с алкохол. Ерцхерцогът вдига луд скандал на австрийските наместници задето са допуснали атентата, след което се отправя към болницата на посещение при ранения си шофьор. Новият му шофьор обаче обърква пътя и давайки на заден ход по една от уличките спира точно пред кафенето в което студентът вече се пропива, буквално пред очите му. При този невероятен втори шанс подхвърлен му от съдбата той съобразява бързо, вади пистолета и този път не пропуска.

Тази случка обаче представлява прос-

то очакван и използван повод за започване на ултиматумите и мобилизациите. В случая вината не може да се хвърли върху възмутените австрийци искащи възмездие, нито върху сръбското правителство, нямащо участие в тази самосиндикална акция, макар и да отказва сформирването на съвместна комисия за разследване на инцидента. Двете държави едва ли биха се впуснали в тотална война заради случилото се в Сараево, ако не бяха решително подтикнати към това от съюзниците си. Минава близо месец бездействие на мудната австроунгарска дипломатия преди Германия да я

увери, че заастава изцяло зад тях и войната трябва да се обяви незабавно. Антантата пък подтиква Сърбия към непоколебима неотстъпчивост по всички въпроси уверявайки я в пълната си подкрепа при война. Така двете държави практически са заставени да си обявят война, а включването и на останалите в нея впоследствие тръгва като верижна реакция по схема начертана много преди това.

Планът „Шлифен” – огромни амбиции, огромен риск

Разработката на плана е извършена близо 10 г. преди започването на войната от тогавашния главнокомандващ на ген.щаба Алфред фон Шли-

фен, но при тогавашните условия и реалности. Времената обаче са динамични, темповете на превъоръжаване и мобилизация се ускоряват, Италия излиза от блока и се налага Хелмут фон Молтке да премодифицира плана. Но въпреки всички съпътстващи го трудности немския щаб така и не се отказва от него.

Планът предвижда пренебрегване на неутралитета на Белгия, Холандия и Люксембург използвайки териториите им за плацдарм за настъпление. При което с всички налични сили да се направи обход на по-слабия ляв френски фланг при Саар избягвайки силно укрепените френски позиции по немско-френската граница и обкръжаване на основните вражески сили по десния фланг.

След това с удар насочен директно към Париж Франция трябва да бъде съкрушена в рамките на месец. След което войските трябва светкавично да бъдат прехвърлени оттам към Полша за да спрат руското настъпление.

Според плана руснаците първоначално се налага да бъдат оставени да поемат инициативата на Източния фронт, като дори се допуска те да напреднат в известна дълбочина и на немска територия в Прусия. Залага се на това, че руските войски са все още локализирани далече от границата, мобилизацията и окомплектоването им тече бавно и инфраструктурата не позволява бързо придвижване.

Планът като цяло е може би най-добротото, което може да се предложи в конкретната ситуация за война на

много фронтове в обкръжение от превъзходящ противник. Но колкото рискован и утопичен изглежда на хартия, толкова повече се оказва на практика.

Въпреки, че ситуацията на западния фронт е тежка – 80 германски дивизии срещу 104 френски, британски и белгийски, Белгия е бързо прегазена, въпреки пресечения терен на Ардените и в кратко време немските войски достигат до подстъпите на Париж, а руснаците са все още далеч от границата. До този момент изглежда, че операцията ще се развие успешно.

Поради очакванията френския контраудар да бъде нанесен през Елзас-Лотарингия обаче Молтке прави нова преработка на плана, с която се отслабва десния фланг отделяйки 6-а и 7-а армия на юг за да го отблъснат. Това намаля ударната мощ на съединенията извършващи основната маневра. И създава предпоставки немското настъпление да бъде спряно и войната да мине от маневрена в позиционна, което не е в интерес на Германия.

Британските войски при Сомма
Маневрен период на войната (Кампанията 1914)

Западен фронт

Срещу Франция **германското командване** развърща 7 армии и 4 кавалерийски корпуса (в състав 86 пехотни и 10 кавалерийски дивизии), артилерията им включва до 5000 оръдия, а общата численост на цялата групировка наброява 1 600 000 души. Върховен главнокомандващ на войските е кайзер Вилхелм II.

Целта им е да направят пробив през Белгия във Франция от север и да обкръжат и притиснат врага по десния фланг към немската граница. В същото време обаче трябва да развърнат 2 от армиите на юг, които да заемат отбранителни позиции срещу десния френски фланг в Елзас-Лотарингия.

Френските сили възлизат на 5 армии и 1 кавалерийски корпус (в състав 76 пехотни и 10 кавалерийски дивизии), над 4000 оръдия, всичко - 1 300 000 д. Върховен главнокомандващ – генерал Жозеф Жофр.

Първоначално за евентуална война против Германия френското командване разработва „План №17” според който трябва да се превземе Елзас-Лотарингия, но впредвид разгръщането и маневрите на немските войски се налага прегрупиране и корекции и в техния план.

Белгийската армия е в състав от 6 пехотни и 1 кавалерийска дивизия, 312 оръдия, общо – 117 000 д. Върховен главнокомандващ – крал Алберт I. Целта ѝ е да се опита да спре или поне забави германското настъпление, очаквайки френско-британските подкрепления.

Стоварените **британски войски** във френските портове до към края на август са 2 пехотни корпуса и 1 кавалерийска дивизия (4 пехотни и 1.5 кавалерийски дивизии), общо 87 000 д. с 328 оръдия, съсредоточени в района на Мобьож, Льо-Като. Върховен главнокомандващ – фелдмаршал Джон Френч.

Пристигането на британците във Франция.

Към този момент силите на двете воюващи страни на Западния фронт са сравнително равностойни. Предимството на германците е че стратегическата инициатива е в техни ръце. Също така и че армията ѝ представлява стегната и съсредоточена сила, докато сред армиите на Антантата липсва общо командване и координацията между отделните щабове се извършва по-бавно и затруднено.

Германците обаче трябва да бързат и да рискуват. Те не просто трябва да

удържат победа над врага – те трябва да постигнат съкрушителна победа, с която да го поставят на колене. И трябва да я постигнат светкавично, след което без време за почивка, войските трябва да бъдат прехвърлени в Източна Прусия и също така без време за почивка от пътуването трябва да влязат в бой срещу настъпващите свежи руски войски.

Отделно от това на Западния фронт съюзниците имат на свое разположение солиден обръч от удобни за отбрана укрепени пунктове – това са непристъпните крепости Лиеж, Намюр, Антверпен (в Белгия), Вердюн, Тул, Епинал, Белфор (във Франция).

БГ Наука е електронно безплатно издание, за да може всеки българин по света да има достъп до него.

www.nauka.bg

ПЕРВАЯ МИРОВАЯ ВОЙНА. КАМПАНИЯ 1914 ГОДА
ЗАПАДНО-ЕВРОПЕЙСКИЙ ТЕАТР

Военните действия на Западния фронт през 1914 г.

Въпреки това, след окупирането на Люксембург на 2 авг., крепостта Лиеж е блокирана и превзета от немците сравнително бързо и лесно – от 5 до 16 авг. От там немските войски се пръс-

ват към вътрешността на страната. На 20 авг. 1-а германска армия влиза в Брюксел, а 2-а армия достига фортовете на Намюр с част от дивизиите си, които го превземат за 3 дни, а с друга част – до френско-белгийската граница.

Съгласно довоенния „План №17“ френските 1-а и 2-а армия започват

офанзива през Саарбург и Мюлуз към Елзас и Лотарингия, но тя е лесно спряна и отбита от немските 6-а и 7-а армии и пристигналите им подкрепления.

Преминавайки северната френска граница немските 1-а, 2-а и 3-а армии са посрещнати от френската 5-а армия и няколко британски дивизии. След провеждането на **Самбро-Мааската операция** съюзниците са пометени и отстъпват към вътрешността на Франция.

Крупни боеве се завързват и в **Арденската операция**, където 4-а и 5-а германска армия разбиват френските 3-а и 4-а армия.

Окончателно спряна е и офанзивата на френските 1-а и 2-а армия в **Елзас-Лотарингия** от немските 6-а и 7-а армия и те са изтласкани обратно на изходните си позиции.

С решителни победи при Льо Като, Сен Кантен и Гиза, след десетина дни победен марш през Франция в преследване на оттеглящите се съюзнически войски, на 5 септ. германците излизат на река Марна, само на 40 км от Париж.

Германците в щурм.

Първоначалният устрем обаче започва да губи инерцията си когато се налага немците да свалят 2 корпуса от фронта и да ги прехвърлят на изток в Прусия още преди да е постигната победа на запад, защото руснаците вече навлизат на немска територия и трябва да бъдат спряни. Наред с издишването на немските сили френските нарастват – в същото време спешно са сформирани новите 6-а и 9-а френски армии.

Така че до началото на **Битката при Марна** съюзниците вече успяват да постигнат числено превъзходство – 56 пехотни и 10 кавалерийски дивизии срещу 44 на 7 германски. На бойното поле край Марна се струпват общо над 2 милиона войници, невиджани гледки за дотогавашната история.

БГ Наука взе участие в проекта „Ти също можеш да си предприемач“ в Румъния

БГ Наука взе участие в проект посветен на неправителствените организации, тяхното развитие, управление и маркетинг, проекта се състоя в Италия

www.ngo.nauka.bg

Френски войници очакват германска атака при Марна.

Боевете започват на 5 септ. Френската 6-а армия започва настъпление срещу западния фланг на 1-а германска армия, намираща се най-близо до Париж. За да отрази атаката и предотврати обход 1-а немска армия се изтегля от Марна и се придвижва към р. Урк. По този начин се отваря стик между 1-а и 2-а немска армия, съюзниците веднага се възползват и вбиват в него 5-а френска армия и британската армия. С пристигащите от Париж подкрепления и с паралелната офанзива и на 9-а френска армия надвисва опасност от обкръжаване на 2-а немска армия. Поради което германците

започват постепенно оттегляне на север към р. Ена и към 12 септ. спират и се укрепяват на нея. Англо-френското контранастъпление се разбива в германския отбранителен рубеж и също спира към 16 септ.

Надбягване към морето

С това движението на войските спира и се закрепва стабилен фронт от траншеи от Алпите до р. Уаза. От реката на север и запад територията обаче остава празна от войски поради шеметния развой на събитията и бързането на армиите в посока към Париж. Усещайки, че ситуацията в дотук образувалия се фронт се очертава патова и двата щаба незабавно започват да прехвърлят войски в тази посока и да пробват

обход на противниковия фланг. Французите пробват тази маневра първо с 2-а армия между реките Уаза и Сома, но немците своевременно заемат същия рубеж срещу тях и ги спират. По-нататък на р. Скарп 10-а френска армия пробва същия маньовър и постига същия резултат. И накрая британците пробват обход още по-нататък при р. Лис, отново спрян от бързащите на север немци. Като накрая фронта опира в брега на Северно море при Ниопорт, с което само най-западния ъгъл на Белгия около Ипър остава в ръцете на Антантата.

През октомври и ноември немците хвърлят в атака 4-а и 6-а армия на този участък. След поредица от боеве във **Фландърската операция** белгийците и британците успяват да провалят немската офанзива и да опазят Ипър. Последният опит на немците за настъпление чрез форсиране на р. Изер е спрян, като белгийците отварят шлюзовете ѝ и наводняват периметъра край устието, през което немците настъпват, спирайки окончателно офанзивата им, с които идва и края на маневрения период на войната.

Въпреки че германците постигат редица забележителни победи и напредват дълбоко в противниковата територия главната им и единствено приемлива цел – светкавичен и пълен разгром на Франция не е постигната. Последвалите непосредствени опити за контраофанзива на съюзниците към немските позиции също са спряни. Но така очертаващото се положение на окоп-

но-позиционна война - дълга и изтощителна, не е в интерес на Германия. Вместо да направи пробив по това направление от сега нататък тя ще се налага на свой ред да пази този фронт с все по-намаляващи сили и припаси, чиито поток вече трябва да потече към Източния фронт.

Западния фронт се очертава от Ниопорт на Северно море през Ипър право на юг до р. Марна, вече на ок. 60-80 км североизточно от Париж. От Марна завива на изток до крепостта Вердюн. И от Вердюн на югоизток през Елзас-Лотарингия фронтът опира във френско-швейцарската граница и Алпите. В това положение той замръзва и остава така до зимата и края на 1914 г. когато е сключено Коледното примирие. Твърдото убеждение в началото, че за няколко месеца войната ще е приключила и за Коледа всички вече ще са си по домовете, с времето се превръща във все по-отчаяна надежда. Докато накрая се оказва, че на войниците им предстои да прекарат следващите 4 Коледи в замръзналите окопи...

Източен фронт

Кампанията 1914

Плана предвижда основна роля на този фронт да изиграят австроунгарските войски и към контранастъпле-

Според **германския план** предвиждащ основният удар да бъде нанесен на запад със 7 армии, на изток срещу Русия се оставя в отбранителна позиция една единствена армия – 8-а, в състав от 4 армейски корпуса (15 пехотни и 1 кавалерийска дивизия, 1044 оръдия) общо 150 000 души, под командването на генерал-полковник Притвиц.

За разлика от Западния фронт Източният е далеч по-дълъг, открит и равнинен, а същевременно немските сили на него са далеч по-малобройни. Това налага те да не бъдат пръскани на дълги отбранителни линии, а струпани на определени места в отбрана покрай ключовите крепости – Кьонигсберг, Данциг, Торн.

ние да се премине с тяхна помощ.

Австро-Унгария разгръща срещу Русия 3 армии: 1-а (ген. Данкл), 3-а (ген. Брудерман) и 4-а (ген. Ауфенберг) и една отделна армейска групировка под командването на генерал Херман Кьовес.

Всичко 35.5 пехотни и 11 кавалерийски дивизии, 1728 оръдия, общо 830 000 души. Към тях в последствие е присъединена и прехвърлената от Балканския фронт 2-а армия.

По план австрийските войски с бързи удари и съдействие с немците от север трябва да обкръжат и унищожат руските сили в Западна Полша.

Униформата и въоръжението на австро-унгарската пехота, лятото на 1914

Руското командване разделя войските на две оперативни съединения – фронтове:

- Северозападен фронт (срещу Германия), 1-а и 2-а армия (17.5 пехотни и

8.5 кавалерийски дивизии, 1104 оръдия, общо 230 000 души) под командването на ген. Жилински.

- Югозападен фронт (срещу Австро-унгария), 3-а, 4-а, 5-а, 8-а и 9-а армия (34.5 пехотни и 12.5 кавалерийски дивизии, 2099 оръдия, общо близо 1 000 000 души), главнокомандващ - ген. Иванов.

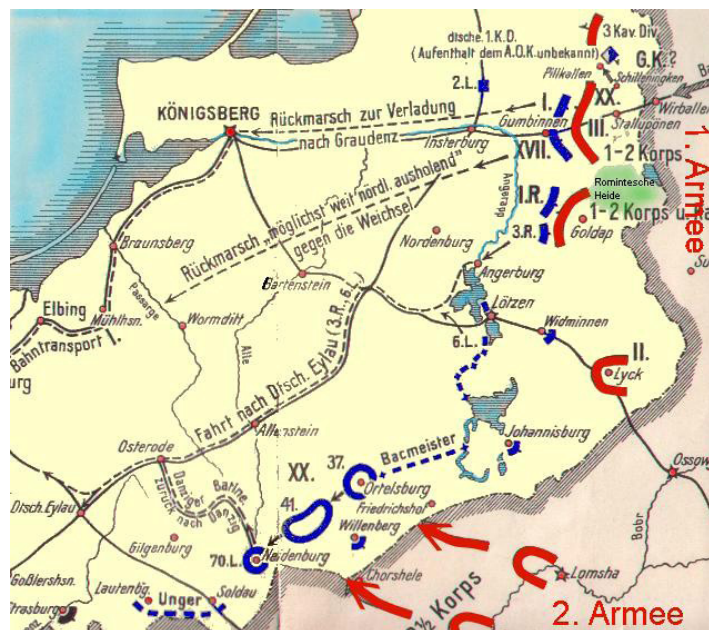
Според руските разчети и двете групировки трябва да преминат в настъпление и до две седмици от началото на войната да пренесат бойните действия на територията на противника. 1-а армия на ген. Рененкампф трябва да мине северно от Мазурските езера и да отреже немците от Кьонигсберг. 2-а армия на ген. Самсонов трябва да излезне от западната страна на Мазурските езера и да не допусне немците да се изтеглят към Висла.

Непохватната руска мазурка

Източно-Пруска операция

Първите руски части преминават германската граница на 17 авг. в района на **Гумбинен**. Ген. Притвиц решава с 1 от корпусите си да удържа настъплението на 2-а армия, а основния удар да нанесе с останалите 3 по 1-а армия. Въпреки внезапната си атака германските войски не успяват да изтласкат 1-а армия, централния корпус на ген. Макензен търпи големи загуби и настъплението при Гумбинен се проваля. При оттеглянето им надвисва опасност за обкръжение на 8-а армия и Притвиц заповядва общо отстъпление зад Висла. Руснаците удържат победа на този участък, но не съумяват бързо да се организират за преследване и унищожаване на оттеглящия се противник. С довода, че те също понасят тежки загуби при сблъсъка и че войниците са изморени от боевете Рененкампф обявява ден за почивка на армията, вместо да я хвърли в преследване. Това дава възможност на

германците да се съвземат и прегрупират.

Битката при Гумбинен, август 1914 г.

Макар че според Шлифен в никакъв случай не трябва да се свалят войски от Западния фронт при какъвто и да е развой на Източния с цел да се гарантира разгрома на Франция, в тази ситуация немското командване преценява, че Източна Прусия не трябва да се изоставя. В резултат от Франция са изтеглени 2 корпуса и 1 кавалерийска дивизия и прехвърлени на помощ на бедстващата 8-а армия на изток. Това още повече влошава все по-затрудненото положение на Западния фронт. Що се отнася до Източния – Притвиц е свален от поста си заради неуспеха и за нов главнокомандващ на 8-а армия е назначен ген. Хинденбург, за генщаб – ген. Людендорф.

Руска лека артилерия на Източния фронт, 1914

Битката при Таненберг

Новото командване предприема нова тактика – този път в отбрана срещу 1-а армия на Рененкампф се оставят само 2.5 дивизии, а останалите се прехвърлят бързо по жп линията през Кьонигсберг на юг и с основните си сили 8-а армия удря 2-а армия на Самсонов преди тя да успее да се съедини с частите на 1-а.

Виждайки бързото и масово изтегляне на немски части от бойното поле при Гумбинен руското командване решава, че те възнамеряват да се оттеглят зад Висла. Тогава Рененкампф изоставя плана за съединяване със Самсонов на юг и дава заповед на войските да настъпят на запад към Кьонигсберг

където според него е локализирана основната групировка на „оттеглящите се“ немски войски и по този начин да пресече пътя им за отстъпление. Подобно решение взима и Самсонов, настоявайки пред командването на фронта да настъпи вместо на север за съединение с 1-а армия – на северо-запад за по-бързо прихващане на изтеглящия се противник.

По този начин вместо 2-е руски армии да се съединят и образуват плътен фронт, между тях зейва широка пролука от 125 км.

Немското командване я използва вкарвайки там 6-и корпус за нанасяне на флангови удари по 2-а армия съвместно с останалите части.

И двата руски фланга са пометени, за беда Самсонов не получава навреме информация за това и продължава настъплението си в центъра. Когато се

уеща че войските му вече попадат в обкръжение е твърде късно – загубена е връзката с фланговете, сред войските и в щаба настава пълна бъркотия и всичко се хвърля в хаотично отстъпление.

До 30 авг. 2-а армия е окончателно разгромена, 6 000 руснаци падат убити, 20 000 са ранени, а заедно с тях и още над 30 000 (с 230 оръдия) падат в плен на германците. В края на този злощастен ден ген. Самсонов се самозастрелва.

След разгрома на 2-а армия немския щаб прехвърля от там на север основните сили, които удрят блокиралата Кьонигсберг 1-а армия на Рененкампф. Тя на свой ред понася значителни загуби и е принудена да се оттегли към р. Неман, с което руснаците са окончателно изгонени от Източна Прусия.

Те понасят огромни загуби – над 80 000 убити, ранени и пленени, при само 37 000 загуби на германците.

Строго погледнато Източно Пруската им настъпателна операция завършва с пълен провал, но с оглед на общата обстановка в Европа все пак отвлеча към себе си значителни немски сили от Западния фронт, облекчава положението на французите и англичаните и косвено им помага да спрат немците при Марна.

Как патът може да бъде равен на мат

Галицийската битка

Паралелно с настъплението в Източна Прусия руското командване предпри-

ема офанзива и в Галиция с 5 армии (3-а, 4-а, 5-а, 8-а и 9-а), срещу 4 австроунгарски армии.

Руската пехота

В района на **Красник** 1-а австрийска армия (ген. Денкл) се сблъсква с гренадирите от 4-а руска армия (ген. Залца) и с ожесточени боеве ги изтласква до Люблин, но така и не успяват да направят успешен обход на десния им фланг и войските остават на тази позиция.

Източно от тях се сблъскват руската 5-а армия с австрийската 4-а. И тук руснаците не постигат успешни офанзивни действия и се оттеглят.

Югоизточно от тях 3-а армия на ген. Рузский (от 1 септ. командването ѝ поема българския ген. Радко Димитриев) настъпва срещу австрийската 3-а армия на ген. Брудерман.

И южно от тях 8-а руска армия (ген. Брусилев) преминава р. Серет за да срещне армейската група на ген. Кевес.

На този участък руските войски водят успешни боеве и започват да изтласкват назад австроунгарските сили. Надвисва опасност от обхващане на всички австрийски части южно от Лвов.

Австрийското командване заповядва всеобщо отстъпление, а руснаците започват преследване, завземайки Львов и Галич.

В това време отбраняващите се 4-а и 5-а армия получават подкрепления и ген. Иванов заповядва и на тях да минат в общо настъпление заедно с останалите армии от Югозападния фронт. 4-а армия постига известен успех, след което е контраатакувана, но удържа ответния удар на австрийците.

Междувременно на югозапад руските войски завземат цяла Източна Галиция, Буковина и обсаждат Перемишл, приближавайки Карпатите и приготвяйки се за инвазия в Унгария.

За разлика от Източно-Пруската операция тази завършва с успех за руснаците – в техен плен падат близо 100 000 австроунгарци и 400 оръдия. Общите загуби за австроунгарците в тези крупни боеве са към 320 000 убити и ранени и 130 000 пленени; тези на руснаците обаче също са тежки – към 230 000 убити и ранени и 40 000 пленени.

Плановете на немското командване да удържи целия Източен фронт само с австроунгарските войски се провалят.

Австро-унгарски картечни роти на Източния фронт.

Варшавско-Ивангородска операция

След Галицийската битка ситуацията в района за Централните сили става доста тежка и се налага Германия да се притече на помощ на Австро-Унгария прехвърляйки част от своите сили на юг към Силезия. Сформирана е нова 9-а германска армия под командването на ген. Макензен, чиято задача е да нанесе удар северно от Краков към Ивангород и Варшава, с цел да предотврати предполагаемото руско нахлуване в Силезия, което би могло да изолира германските от австрийските войски.

БГ Наука взе участие в проекта „Различните лица на европейската култура“ в Полша

БГ Наука взе участие в проекта „Citizenship can be fun!“ в Унгария
www.ngo.nauka.bg

Така в този участък германската 9-а армия, поддържана от 1-а австрийска армия на Денкл, атакува 4-те руски армии пред себе си (2-а, 4-а, 5-а и 9-а).

За две седмици германците успяват да превземат всички територии западно от Висла. Руснаците успяват да удържат немското настъпление чак пред Варшавските и Ивангородските фортове и след като получават подкрепления. С тяхното пристигане ген. Иванов дава заповед 4-а и 5-а армия да форсират Висла и да ударят във фланг и тил настъпващите немски войски.

Хинденбург също въвежда резервите си, но руснаците успешно отбиват всичките му атаки.

Опитващата се да пробие от юг 1-а австрийска армия е разбита в срещнo сражение и се изтегля на запад оставяйки широк разрыв между себе си и останалите австрийски сили. В образувалата се пролука настъпва руската 9-а армия заплашваща фланговете на 1-а австрийска и 9-а германска армия. Германското командване дава заповед атаката на Варшава да се прекрати и незабавно войските да се върнат на изходните си позиции.

Веднага след стихването на залповете край Варшава руснаците предприемат на свой ред офанзива с 3 армии (1-а, 2-а и 5-а) към **Лодз** с цел дълбоко проникване на немска територия.

За да предотврати това германското

командване решава да нанесе изпреварващ удар с 9-а армия подкрепена от още 4 корпуса в стика между 1-а и 2-а армия, да пробие фронта и промъквайки се между тях да излезе в тил на 2-а и 5-а армия; докато частите на 2-а австрийска армия трябва да удържат през това време настъплението на 5-а армия.

В разразилите се ноемврийски боеве по това направление всяка от страните дебне за пробив слабите места на противника, но така и никоя от тях не постига целите си. Нито германците осъществяват плановете си за пробив и обход на 2-а и 5-а армия, нито руснаците успяват да нахлуят на немска територия.

Патовата ситуация на Източния фронт към края на Кампанията 1914 от една страна представлява постигане на германските цели на този участък – руското настъпление е спряно. Западна Полша пада в ръцете на Германците, но Източна Галиция и Буковина – в тези на руснаците.

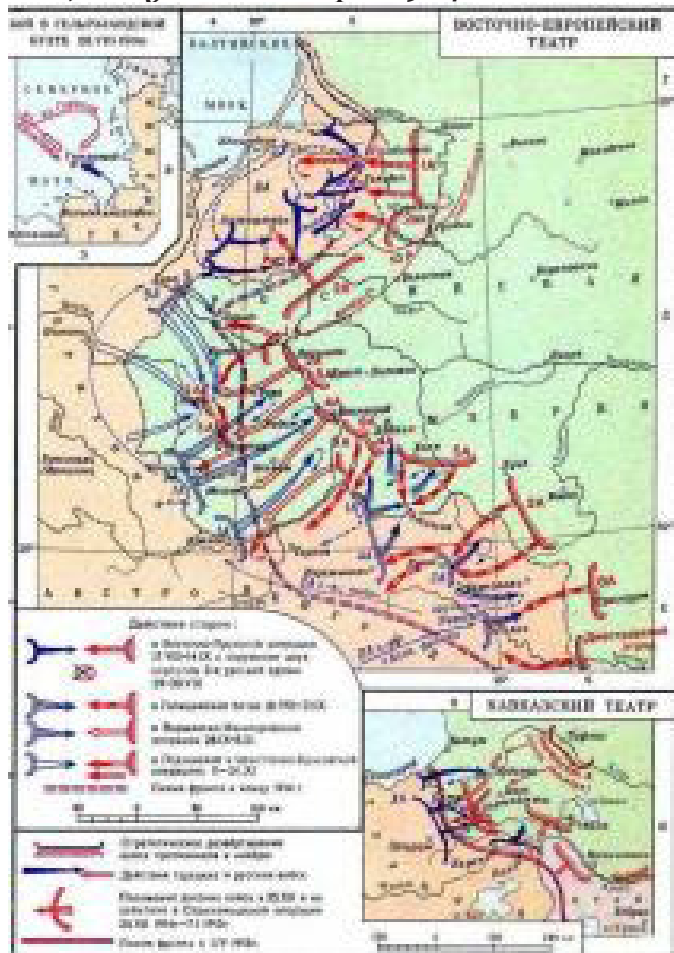
Към края на 1914 и на изток постепенно се установява стабилна позиционна линия на фронта. Това налага германците да изтеглят още части от вече задъхващите се западни армии за да ги прехвърлят на изток.

А французите и британците не само, че не са разбити, а тепърва ще получават още подкрепления и припаси, каквито немците вече няма откъде да взимат...

БГ Наука продуцира документалният филм „На Нож!“ посветен на 100 годишнината от Балканската война.

www.1912.nauka.bg

Източен театър на бойните действия, август-ноември 1914 г.

Балкански театър

Оскар Потioreк - губернатор на Босна и главнокомандващ австрий-

ските войски на балканите през 1914 г.

Срещу Сърбия **Австро-унгарското командване** разгръща силите на 3 армии под командването на ген. Оскар Потioreк, в състав:

5-а армия, ген. Либориус фон Франк - 4 пехотни дивизии, 3 пехотни бригади и 1 планинска бригада (общо към 80 000 души), разположена по левия бряг на р. Дрин до вливането ѝ в Сава.

6-а армия, ген. Оскар Потioreк - 5 пехотни дивизии и 1 пехотна бригада (общо 60 000 д.), разположена в Босна, от Сараево до сръбската граница.

2-а армия, ген. Едуард фон Бьом-Ермоли - 7 пехотни дивизии, 1 кавалерийска дивизия и 3 пехотни бригади (190 000 д.), разположена по течение на Сава и Дунав срещу Белград, взима участие за кратко в боевете на Балканите защото скоро след началото им е прехвърлена на Източния фронт в Галиция.

107-а ландшурм бригада в Банат.
Всичко: 378 000 души, 516 оръдия, 392 картечници.

БГ Наука организира научна конференция по повод 50-ти брой на сп. „Българска Наука“

БГ Наука продуцира документалният филм „На Нож!“ посветен на 100 годишнината от Балканската война.
www.1912.nauka.bg

Ген. Радомир Путник, първи сръбски войвода (чин отговарящ на ген. фелдмаршал при останалите съвременни армии в Европа).

Сръбските сили са разгърнати в 4 армии (началник ген-щаб – Радомир Путник):

1-а армия (ген. Бойович) – 4 пехотни и 1 кавалерийска дивизия, разположена в отбранителни позиции южно от Дунав.

2-а армия (ген. Степанович) – 4 пехотни дивизии, в района на Белград.

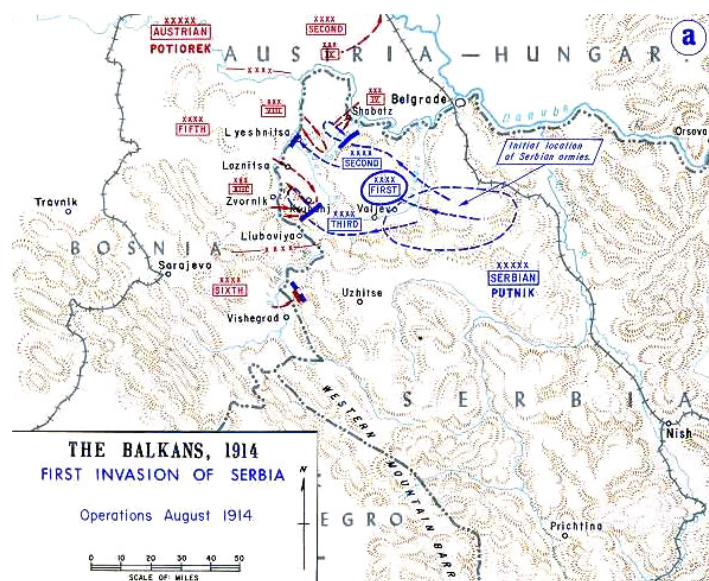
3-а армия (ген. Юришич) – 2 пехотни дивизии, 1 пехотен отряд и четнически подкрепления, в района на Валево.

4-а армия (ген. Божанович) – 1 пехотна дивизия, 1 бригада и четнически отряди, по долината на Горна Морава.

Всичко: 247 000 души, 558 оръдия, 210 картечници.

Черна гора мобилизира до 50 000

души с 65 оръдия и 62 картечници, групирани в 4 пехотни дивизии, под командването на сръбския ген. Божидар Янкович.

Бойните действия през август 1914

Австро-унгарците планират нахлуване и обхващане на фланговете на сръбите, но с изтеглянето на 2-а армия към Галиция по настояване на германците това вече става сложно. Налага се да променят тактиката и през Сава да се приложат само отвличащи действия докато основните сили ударят през Дрин.

Освен че Сърбия и Черна гора нямат собствена военна промишленост, флот и авиация, те разполагат с ограничен мобилизационен ресурс и резерв спрямо Австро-унгария.

Но пък сръбите съумяват удачно да разположат силите си, да се възползват от предимствата, които им дава релефа на бойното поле за дефанзивни действия успешно комбинирани и с партизанска борба.

Битка при планината Цер

Бойните действия започват веднага след обявяването на войната на 28 юли 1914 с обстрел на австрийската артилерия и Дунавския флот по Белград. 2-а австрийска армия атакува от север и превзема Шабац, а 5-а и 6-а армия форсират Дрин. Настъпление-то им е посрещнато от сръбските 2-а и 3-а армия, на които им се налага да се отбраняват и в някои участъци да отстъпват, но успяват да удържат общата отбранителна полоса. Части на 3-а армия подсилени от подкрепления дори минават в контраатака и пробиват австро-унгарския фронт при Лозница.

Така към 19 авг. ситуацията за австрийците се усложнява, а вече се налага и да започнат прехвърлянето на части от 2-а армия на изток, поради което те заповядват общо отстъпление по целия фронт. Сърбите започват преследване и битки с ариергардите на отстъпващия враг, като в крайна сметка до 24 авг. успяват да ги изтлас-

кат до Сава и Дрин.

Боевете при Цер задържат австрийски части в момент, в който в Галиция се водят ожесточени бойни действия и има силна нужда от подкрепления. А също така на австроунгарската армия са нанесени тежки поражения – 8 000 убити, 4 500 пленени и 30 000 ранени. Сръбската армия също плаща тежка цена за тази победа – към 5 000 убити и 15 000 ранени.

Битка на Дрин

След неуспешната първа офанзива австро-унгарците прегрупират силите си, задържат контранастъплението на врага и на свой ред го връщат на изходните му позиции. Последва втора мащабна офанзива, като този път командването им има за цел сръбските войски да бъдат обходени от юго-запад.

В северната част на фронта не им се отдава да преминат Сава и са отбити от сръбските войски. На южния участък

Дрин е успешно форсирана и австрийците стабилно се задържат на десния ѝ бряг. Опитите им да заемат височините на изток от нея обаче срещат ожесточено съпротивление от сърбите, които удържат там два месеца атаките им, но към началото на ноември поради опасност от обход и недостиг на боеприпаси и екипировка се изтеглят на по-задни позиции.

На юг 4-а армия заедно с черногорските части опитват неуспешни настъпления в най-южния участък на фронта, но и ответните австро-унгарски удари не дават резултат.

Загубите и на двете страни отново са тежки (приблизително по 17-18 000 души), сърбите успяват да забавят австроунгарското настъпление, но не и да го отбият този път, в резултат враг стъпва здраво на тяхна територия и се готви да продължи офанзивата си.

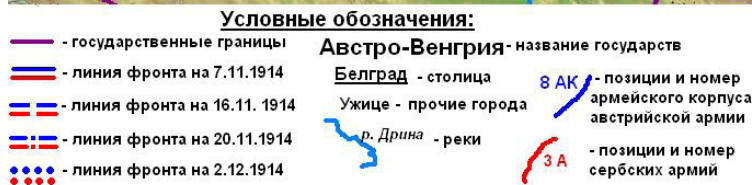
Австро-унгарското настъпление след битката при Дрин

Битка при Колубара

На 16 ноември 5-а и 6-а австрийска армия започват настъпление в направление на изток към вътрешността на страната превземайки Лазаревац, както и жп възела Обреновац – Вальево. Придвижването им през сръбска територия е често съпровождано от опожарявания и погроми над околните населени места.

При така създалата се тежка обстановка ген. Живойн Мишич предлага отстъпление на още по-задни позиции, с което се налага да бъде изоставен и Белград, за да имат възможност войските да се прегрупират и подготвят за контранастъпление. Въпреки негодуването на Радомир Путник срещу този план накрая той се оказва единствената им оставаща алтернатива и те отново се изтеглят.

Действията им обаче неволно подвеждат ген. Оскар Потйорек в преценката му за ситуацията и когато той заема опразнения Белград решава, че сръбските войски бягат и не са вече в боепособно състояние. В стремежа си да се възползва от ситуацията и по-бързо да ги доунищожи той хвърля войските срещу най-близкостоящата 2-а сръбска армия без да се притеснява, че по този начин оголва фланга си пред 1-а сръбска армия, която той счита за силно изтоштенa и съответно слабо активна.

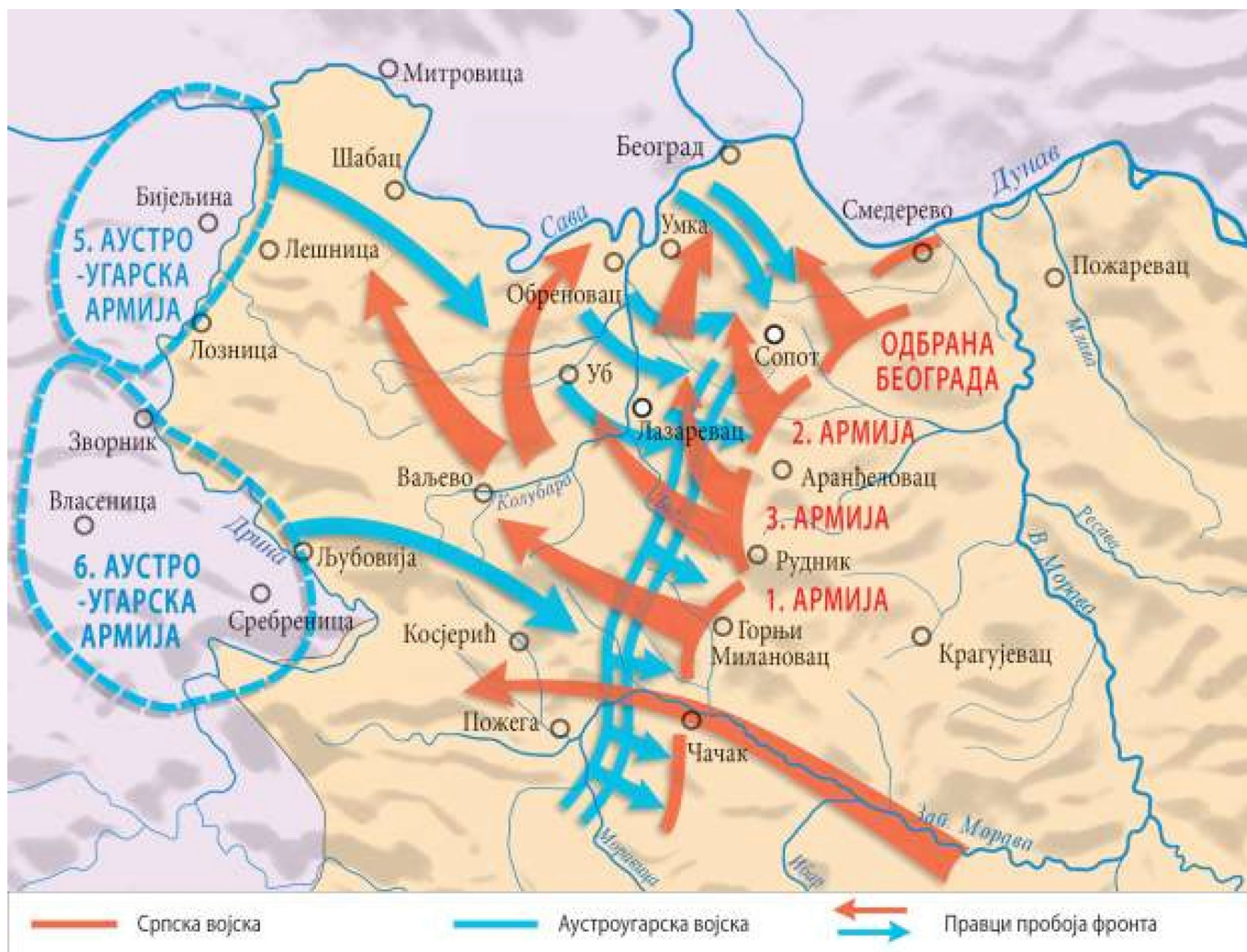

Може би преценката му е до голяма степен правилна, но точно в този момент най-накрая откъм Солун пристигат така очакваните жизненоважни съюзнически доставки за бедстващата сръбска армия.

В Сърбия тогава има само един военен завод, чийто капацитет е едва 100 снаряда дневна продукция, нищожно количество за мащабите на войната. Освен това армията ѝ страда от недостиг на екипировка, най-вече на обувки, както и провизиите ѝ са вече на изчерпване. Кое то в условията на задаващата се зима предвещава страшни дни със страшни последици. Обаче пристигналите от Франция и Русия продоволствие, боеприпаси и по-модерно въоръжение вдигат отново на крака сръбската армия.

Сръбската контраатака при р. Колубара

Контраатаката повежда 1-а сръбска армия през Суворовските възвишения, което изненадва с активността и бързината си австрийските войски в района и те успяват да удържат позициите си само 3 дни, след което започват отстъпление.

В това време 2-а армия успява да удържи и отбие атаките на 5-а австрийска армия. На австрийците им се налага да се укрепят на позиции южно от Белград, но скоро са изтласкани и от там и принудени да се върнат обратно на изходните си позиции.

До 15 дек. Сръбската армия си връща Белград и успява да изгони от страната всички австро-унгарски нашественици. Но не успява да се възползва напълно от ситуацията и да доразвие докрай успеха си с преследване и доунищожаване на врага, така че се установява отново на рубежа по Сава и Дрин.

Това коства на сърбите 22 000 убити, 91 000 ранени и 19 000 пленени, а на австрийците – 28 000 убити, 122 000 ранени и 46 000 пленени.

Ген. Мишич е повишен във войвода (фелдмаршал) за заслугите си в тази битка, а ген. Потюрек – отстранен и заменен от ерцхерцог Ойген.

Така през 1914 г. Централните сили не постигат целите си и на Балканския театър, като тук водят най-безуспешната си кампания. Макар и този фронт да е третостепенен в сравнение със Западния и Източния, сърбите все пак попречват на австро-унгарците да ги окупираат и да проникнат навътре в Балканите, както и да осъществят

Ген. Живоин Мишич.

връзката с третия им съюзник – Османската империя.

След провала на тези две настъпления в Сърбия австро-унгарците се отказват от по-нататъшни подобни опити и взимат за приоритет отбраната от руските войски на изток, където започват да прехвърлят подкрепления от балканите.

Срещу Сърбия оставят 2 армейски корпуса, които да държат отбранителен рубеж на изходните позиции от началото на войната.

С настъпването на зимата и на този фронт постепенно темпът на бойните

действия стихва и те също придобиват изцяло окопно-позиционен характер достигнал почти до затишие.

Но сърбите знаят, че с това войната няма да се свърши и въпреки, че австро-унгарците сами не успяват да ги победят зад тях стоят и германците, реалните подстрекатели на конфликта, които едва ли ще оставят нещата така.

А на изток все още безмълвна стои България, за която е ясно, че не е преглътнала загубата на Македония и че няма да остане безучастна...

Повече по темата:

<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=16903>

БГ Наука организира научна конференция по повод 50-ти брой на сп. „Българска Наука“

БГ Наука продуцира документалният филм „На Нож!“ посветен на 100 годишнината от Балканската война.

www.1912.nauka.bg

НА НОЖ!

100 години от Балканската война.